

بررسی نقش مدیریت هوشمند ترافیک در کاهش ازدحام و بهبود کارایی شبکه معابر شهری

محمد رضا اردشیری^۱، جعفر موذن^۲، حاج علی منفرد^۳، پیمان افشارپور^۴

۱- کارشناسی مدیریت امور فرهنگی، دانشگاه علمی کاربردی فرهنگ. (جمع دار اموال - سازمان مدیریت پسماندها)

۲- لیسانس مهندسی تکنولوژی برق قدرت، دانشگاه اهرم. (کارشناس نصب علائم وتابلوها)

۳- لیسانس عمران، دانشگاه علمی کاربردی. (جمع دار امین اموال و انبار شهرداری)

۴- کارشناسی، دانشگاه علمی کاربردی. (پست سازمانی کار پرداز)

چکیده

افزایش شتابان شهرنشینی، رشد مالکیت خودروهای شخصی و محدودیت توسعه زیرساخت‌های فیزیکی معابر، منجر به تشدید پدیده ازدحام ترافیکی و کاهش کارایی شبکه‌های معابر شهری شده است؛ مسئله‌ای که پیامدهای گسترده‌ای در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی برای شهرها به همراه دارد. در چنین شرایطی، مدیریت هوشمند ترافیک به عنوان رویکردی نوین و داده‌محور، جایگزینی کارآمد برای روش‌های سنتی و عمدتاً فیزیکی مدیریت ترافیک محسوب می‌شود. هدف اصلی این مقاله، بررسی نقش و کارکردهای مدیریت هوشمند ترافیک در کاهش ازدحام و ارتقای کارایی شبکه معابر شهری با تأکید بر تجربیات و مبانی نظری ارائه‌شده در پژوهش‌های داخلی است. روش تحقیق به صورت مروری-تحلیلی انجام شده و با بهره‌گیری از مطالعات معتبر داخلی، ابعاد مختلف سیستم‌های حمل‌ونقل هوشمند شامل کنترل تطبیقی تقاطع‌ها، مدیریت داده‌های ترافیکی، سیستم‌های اطلاعات سفر، یکپارچه‌سازی حمل‌ونقل عمومی و مدیریت حوادث مورد تحلیل قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که استفاده از داده‌های بلادرنگ، الگوریتم‌های هوشمند و سیستم‌های تطبیقی می‌تواند به طور مؤثری موجب کاهش تأخیر، افزایش ظرفیت مجازی شبکه، بهبود قابلیت اطمینان زمان سفر و توزیع متعادل جریان ترافیک در سطح شبکه شود. همچنین، اولویت‌دهی هوشمند به حمل‌ونقل عمومی و مدیریت سریع حوادث نقش مهمی در کاهش اختلالات ترافیکی و افزایش پایداری شبکه ایفا می‌کند. با این حال، چالش‌هایی چون نبود یکپارچگی نهادی، محدودیت زیرساخت‌های ارتباطی، کمبود نیروی انسانی متخصص و ملاحظات امنیت داده‌ها، از موانع اصلی تحقق کامل این رویکرد به شمار می‌روند. در جمع‌بندی می‌توان نتیجه گرفت که مدیریت هوشمند ترافیک نه تنها ابزاری فناورانه، بلکه راهبردی کلان برای دستیابی به شبکه معابر کارآمد، ایمن و پایدار است که تحقق آن مستلزم برنامه‌ریزی یکپارچه، سرمایه‌گذاری هدفمند و تقویت ظرفیت‌های نهادی در مدیریت شهری می‌باشد.

واژگان کلیدی: مدیریت هوشمند ترافیک، ازدحام شهری، کارایی شبکه معابر، بهینه‌سازی جریان ترافیک، فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)

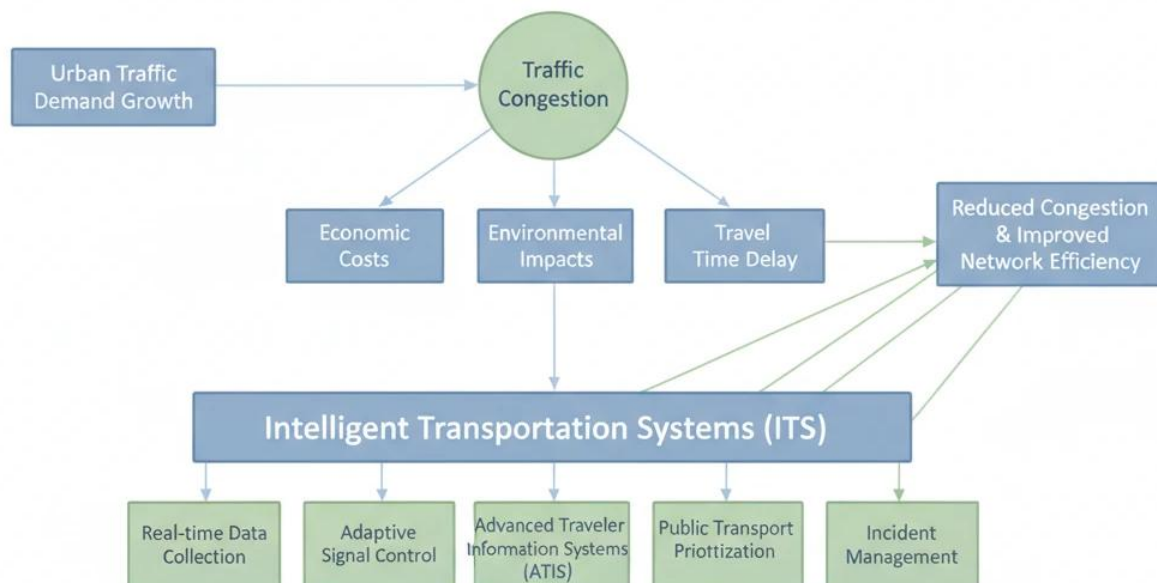
۱. مقدمه

توسعه شهری در نیم قرن گذشته غالباً با رشد تصاعدی نیاز به تحرک شهری همراه بوده است، اما زیرساخت‌های فیزیکی معابر شهری اغلب با سرعتی کمتر از رشد تقاضای ترافیک توسعه یافته‌اند، مسئله‌ای که به وضوح در معماری شبکه‌های معابر اکثر کلان‌شهرهای ایران و جهان قابل مشاهده است (حمیدی، ۲۰۱۶). این عدم توازن ساختاری، به طور مستقیم منجر به پدیده‌های نامطلوبی چون ازدحام مزمن، افزایش قابل توجه زمان سفر متوسط و هدررفت منابع انرژی شده است، موضوعی که دغدغه اصلی مدیران و سیاست‌گذاران حوزه حمل و نقل شهری محسوب می‌شود. رویکردهای سنتی مدیریت ترافیک که عمدتاً بر تغییرات فیزیکی (مانند افزایش عرض مسیرها یا ساخت زیرگذرها و روگذرها) متمرکز بودند، به دلیل محدودیت‌های فضایی، هزینه‌های هنگفت اجرایی و پدیده‌هایی نظیر القای تقاضا (Induced Demand)، دیگر پاسخگوی نیازهای پیچیده امروز نیستند (صفازاده و رسولی، ۲۰۱۴). در این بستر، مدیریت هوشمند ترافیک (ITS) به عنوان یک پارادایم نوین، با بهره‌گیری از قابلیت‌های جمع‌آوری داده بلادرنگ، تحلیل‌های پیشرفته و اعمال کنترل‌های دینامیک، افق‌های جدیدی را برای ارتقاء عملکرد سیستم‌های حمل و نقل شهری گشوده است. این فناوری‌ها امکان می‌دهند تا جریان ترافیک نه به صورت یک سیستم ایستا، بلکه به عنوان یک موجودیت پویا و پاسخگو به شرایط متغیر محیطی و تقاضای لحظه‌ای مدیریت شود، فرآیندی که مستلزم تغییر در دیدگاه مدیریتی از مهندسی سخت‌افزاری به سمت یکپارچه‌سازی نرم‌افزاری و داده‌محور است (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵).

ظهور اینترنت اشیا (IoT)، پیشرفت‌های عظیم در شبکه‌های مخابراتی (مانند 5G) و توانایی پردازش حجم عظیم داده‌ها (Big Data)، زیربنای سخت‌افزاری لازم برای تحقق مفاهیم مدیریت هوشمند ترافیک را فراهم آورده است؛ در حالی که الگوریتم‌های یادگیری ماشینی و هوش مصنوعی، موتور محرکه اصلی برای تصمیم‌گیری‌های بهینه و پیش‌بینانه در این سیستم‌ها محسوب می‌شوند (سادات‌پور وحید و همکاران، ۲۰۲۳). برای یک کارمند شهرداری با دانش ترافیکی، درک این تحولات صرفاً به معنای آشنایی با تجهیزات جدید نیست، بلکه مستلزم درونی‌سازی این مفهوم است که مدیریت کارایی شبکه معابر دیگر صرفاً حول محور تخصیص فیزیکی فضا نمی‌چرخد، بلکه حول محور تخصیص بهینه و دینامیک زمان در تقاطع‌ها و مسیرها سازماندهی می‌شود. این تغییر پارادایم، امکان نظارت مستمر بر شاخص‌های کلیدی عملکرد (KPIs) مانند سطح سرویس (LOS)، تأخیر متوسط و تراکم وسایل نقلیه را فراهم می‌آورد که پیش از این نیازمند پیمایش‌های پرهزینه و غیرمستمر بود (گلکار و همکاران، ۲۰۲۵). بنابراین، تمرکز این مقاله بر این نکته است که چگونه این قابلیت‌های فناورانه، به ابزارهایی عملی برای مدیران ترافیک شهری تبدیل می‌شوند تا بتوانند با مداخله به موقع و مبتنی بر داده، از وقوع ازدحام‌های گسترده جلوگیری کرده یا شدت و مدت زمان آن‌ها را کاهش دهند.

مسئله اصلی در شبکه‌های ترافیکی شهری، ماهیت غیرخطی و پیچیده رفتار کاربران و تداخلات متقابل عناصر شبکه است؛ یک تغییر کوچک در ظرفیت یا کنترل یک تقاطع می‌تواند اثرات موجی (Ripple Effects) نامطلوبی بر عملکرد کل بخش‌های مجاور شبکه بگذارد، پدیده‌ای که در شرایط اشباع ترافیکی تشدید می‌شود (بابائی و پیمان، ۲۰۲۴). مدیریت هوشمند ترافیک به واسطه قابلیت مدل‌سازی و شبیه‌سازی این تعاملات پیچیده، امکان آزمون سناریوهای کنترلی مختلف را قبل از اعمال در دنیای واقعی فراهم می‌سازد. این رویکرد پیش‌بینانه، از اتخاذ تصمیمات واکنشی صرف که اغلب موجب تشدید مشکلات می‌شوند، جلوگیری می‌کند. علاوه بر این، جنبه اطلاع‌رسانی به کاربران از طریق سامانه‌های اطلاعات سفر (Traveler Information Systems) نقش محوری در مدیریت تقاضا و توزیع مجدد سفرها بر عهده دارد، که این خود عاملی کلیدی در توزیع متعادل بار ترافیکی بر روی شبکه است (حق‌لسان و همکاران، ۲۰۲۵).

از منظر مدیریت شهری، پیاده‌سازی موفق ITS صرفاً خرید تجهیزات نیست، بلکه نیازمند ایجاد یک بستر سازمانی و قانونی است که بتواند داده‌ها را به طور امن جمع‌آوری، پردازش و به اطلاعات قابل عمل تبدیل کند. فقدان یکپارچگی بین سامانه‌های مختلف - مانند سامانه‌های کنترل ترافیک، سامانه‌های حمل و نقل عمومی و سامانه‌های اطلاعات مکانی - یکی از موانع اصلی در بهره‌برداری کامل از پتانسیل هوشمندسازی است. این مقاله سعی دارد با تمرکز بر جنبه‌های تحلیلی و مدیریتی، چارچوبی نظری برای درک این نقش فراهم آورد و نشان دهد که چگونه می‌توان از طریق ادغام مؤثر این فناوری‌ها، نه تنها کارایی ترافیکی بهبود یابد، بلکه اهداف کلان‌تر شهری مانند کاهش هزینه‌های اجتماعی و زیست‌محیطی ناشی از توقف و حرکت‌های مکرر (Stop-and-Go) محقق گردد (احمدمرادی و همکاران، ۲۰۱۷).

شکل ۱. مدل مفهومی نقش سامانه‌های حمل‌ونقل هوشمند (Intelligent Transportation Systems – ITS) در کاهش ازدحام و بهبود کارایی شبکه معابر شهری. این مدل نشان می‌دهد که چگونه رشد تقاضای ترافیک شهری منجر به افزایش ازدحام و پیامدهای اقتصادی، زیست‌محیطی و زمانی شده و در ادامه، اجزای مختلف مدیریت هوشمند ترافیک با مداخله داده‌محور، موجب کاهش ازدحام و ارتقای عملکرد شبکه می‌گردند.

مدل مفهومی ارائه‌شده چارچوب ارتباطی میان رشد تقاضای ترافیک شهری (Urban Traffic Demand Growth)، بروز ازدحام ترافیکی (Traffic Congestion) و پیامدهای ناشی از آن شامل هزینه‌های اقتصادی، تأخیر در زمان سفر و آثار زیست‌محیطی را تبیین می‌کند. در این مدل، ازدحام ترافیکی به‌عنوان متغیر میانی، موجب کاهش کارایی شبکه معابر شده و زمینه‌ساز اختلال در عملکرد سیستم حمل‌ونقل شهری می‌گردد. در ادامه، سامانه‌های حمل‌ونقل هوشمند (ITS) به‌عنوان ابزار مداخله‌ای مؤثر معرفی شده‌اند که از طریق اجزای نظیر جمع‌آوری داده‌های بلادرنگ، کنترل تطبیقی چراغ‌های راهنمایی، سامانه‌های پیشرفته اطلاعات سفر، اولویت‌دهی به حمل‌ونقل عمومی و مدیریت حوادث ترافیکی، امکان کنترل پویا و بهینه جریان ترافیک را فراهم می‌سازند. برهم‌کنش این مؤلفه‌ها در نهایت به کاهش شدت و گستره ازدحام، افزایش قابلیت اطمینان شبکه و بهبود کارایی کلی معابر شهری منجر می‌شود، امری که نشان‌دهنده نقش راهبردی مدیریت هوشمند ترافیک در مواجهه با محدودیت‌های زیرساختی و رشد فزاینده تقاضای سفر در شهرهای معاصر است.

۲. مبانی نظری مدیریت ترافیک و ظهور ITS

شبکه معابر شهری را می‌توان به عنوان یک سیستم پیچیده و دینامیک تعریف کرد که در آن جریان ترافیک تابعی از متغیرهای متعددی از جمله ظرفیت زیرساخت، رفتار رانندگان، شرایط محیطی و اقدامات کنترلی اعمال شده است (صفرزاده و رسولی، ۲۰۱۴). مدل‌سازی سنتی جریان ترافیک، که اغلب بر پایه مدل‌های تعادلی و ظرفیت‌محور استوار بود، در شرایط غیرتعادلی و اشباع - که مشخصه اصلی ترافیک شهری است - از دقت لازم برخوردار نیست؛ این محدودیت ایجاد می‌کرد که تحلیل‌ها از رویکردهای ثابت به سمت رویکردهای مبتنی بر وضعیت (State-based) و پیش‌بینانه حرکت کنند. تئوری‌های جریان ترافیک، از مدل‌های بنیادی لایتهیل تا رویکردهای مبتنی بر تئوری صف و شبیه‌سازی میکروسکوپی، تلاش کرده‌اند تا رابطه میان حجم (Volume)، ظرفیت (Capacity) و تأخیر (Delay) را تبیین کنند، اما تمامی این مدل‌ها نیازمند ورودی‌های دقیق و به‌روز از وضعیت لحظه‌ای شبکه هستند که تنها با فناوری‌های نوین قابل تأمین است (حمیدی، ۲۰۱۶). ظهور مدیریت هوشمند ترافیک (ITS) در واقع پاسخی فناورانه به ناکارآمدی‌های مدل‌های سنتی و محدودیت‌های ذاتی زیرساخت‌های فیزیکی در مقابله با رشد نامتوازن تقاضا است؛ ITS به مجموعه وسیعی از کاربردها اشاره دارد که از ادغام فناوری‌های پیشرفته اطلاعات، ارتباطات و کنترل در زیرساخت‌های حمل و نقل برای بهبود ایمنی، ظرفیت و کارایی بهره می‌برند (سادات‌پور وحید و همکاران، ۲۰۲۳). این پارادایم جدید، مدیریت ترافیک را از یک فعالیت واکنشی به یک فرآیند فعال و پیش‌بینانه تبدیل می‌کند، جایی که داده‌ها، به عنوان ارزشمندترین دارایی مدیریتی، نقشی محوری ایفا می‌کنند. برای مدیران شهری، این به معنای فاصله گرفتن از اتکا صرف به داده‌های تاریخی و حرکت به سمت مدل‌های تحلیلی مبتنی بر داده‌های بلادرنگ (Real-time Data) است که امکان مداخله در مقیاس زمانی بسیار کوتاه‌تر را فراهم می‌سازد (گلکار و همکاران، ۲۰۲۵).

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های ITS، سیستم‌های کنترل تطبیقی چراغ‌های راهنمایی (Adaptive Traffic Signal Control) است که به‌طور مستقیم بر زمان‌بندی تقاطع‌ها تأثیر می‌گذارد. برخلاف سیستم‌های زمان‌بندی ثابت یا زمان‌بندی مبتنی بر حلقه‌های القایی ساده، سیستم‌های تطبیقی از داده‌های سنسورها برای محاسبه بهینه زمان‌بندی سبز در هر چرخه استفاده می‌کنند تا تأخیر تجمعی در تقاطع‌ها به حداقل برسد (بابائی و پیمان، ۲۰۲۴). این سیستم‌ها معمولاً از الگوریتم‌هایی مانند SCOOT یا SCATS یا الگوریتم‌های توسعه‌یافته مبتنی بر یادگیری تقویتی استفاده می‌کنند که می‌توانند با تغییرات ناگهانی در حجم یا وقوع تصادفات، به سرعت خود را وفق دهند. این انعطاف‌پذیری، یکی از بزرگترین مزایای ITS در کاهش ازدحام‌های ناشی از نوسانات کوتاه‌مدت ترافیک است و کارایی شبکه را از طریق کاهش زمان‌های انتظار غیرضروری افزایش می‌دهد.

علاوه بر کنترل محلی تقاطع‌ها، ITS یکپارچگی شبکه را از طریق سیستم‌های اطلاعات سفر پیشرفته (ATIS) بهبود می‌بخشد. این سیستم‌ها با ارائه اطلاعات دقیق در مورد شرایط ترافیکی، زمان‌های سفر تخمینی و پیشنهاد مسیرهای جایگزین به رانندگان، بر رفتار سفر آن‌ها تأثیر می‌گذارند (حق‌لسان و همکاران، ۲۰۲۵). مدیریت هوشمند ترافیک از این طریق، نه تنها با بهینه‌سازی جریان در مسیرهای اصلی، بلکه با مدیریت تقاضا از طریق توزیع مجدد سفرها به مسیرهای با ظرفیت آزاد بیشتر، عمل می‌کند. این رویکرد دوگانه (بهبود ظرفیت مسیرهای موجود و مدیریت تقاضا) برای حفظ تعادل در کل شبکه ضروری است، زیرا افزایش ظرفیت در یک نقطه بدون در نظر گرفتن ظرفیت نقاط بعدی، صرفاً انتقال ازدحام به جای حل آن خواهد بود (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵). از منظر مدیریتی، پیاده‌سازی ITS نیازمند تعریف شاخص‌های عملکردی جدیدی است که فراتر از معیارهای سنتی مانند حجم-ظرفیت باشد. اکنون، مدیران باید بر شاخص‌هایی مانند قابلیت اطمینان شبکه (Reliability)، پایداری سطح

سرویس در برابر اختلالات و بهره‌وری انرژی تأکید ورزند (احمدمرادی و همکاران، ۲۰۱۷). ITS با فراهم آوردن ابزارهایی برای اندازه‌گیری بلادرنگ این شاخص‌ها، به مدیران اجازه می‌دهد تا تصمیمات خود را بر اساس تحلیل‌های کمی دقیق در مورد تأثیر اقدامات کنترلی بر سلامت کلی سیستم اتخاذ کنند. این امر، انتقال از مدیریت واکنشی مبتنی بر مشاهده (Observation-based reactive management) به مدیریت پیش‌بینانه (Predictive management) را تسهیل می‌کند.

زیرساخت‌های مخابراتی، به ویژه شبکه‌های با تأخیر پایین و پهنای باند بالا (مانند G5)، نقش کاتالیزوری در کارایی ITS ایفا می‌کنند. داده‌های سنسورها، دوربین‌ها و دستگاه‌های متصل باید با کمترین تأخیر ممکن به مراکز کنترل منتقل شوند تا تصمیمات کنترلی بلافاصله اعمال گردند؛ در غیر این صورت، داده‌ها از وضعیت "بلادرنگ" خارج شده و تبدیل به داده‌های "گذشته‌نگر" می‌شوند که اثربخشی سیستم‌های تطبیقی را به شدت کاهش می‌دهد (بقالی اقدم و همکاران، ۲۰۲۵). این وابستگی شدید به زیرساخت‌های مخابراتی، ضرورت سرمایه‌گذاری همزمان در حوزه سخت‌افزار و نرم‌افزار ترافیکی و ارتباطی را برای شهرداری‌ها برجسته می‌سازد. بخش حمل و نقل عمومی نیز یکی از ذینفعان اصلی استراتژی‌های هوشمندسازی است. سیستم‌های مدیریت هوشمند می‌توانند با اولویت‌بندی مسیرهای وسایل نقلیه عمومی (مانند اتوبوس‌ها یا ترامواها) از طریق چراغ‌های راهنمایی، زمان سفر آن‌ها را قابل پیش‌بینی‌تر و جذاب‌تر سازند (ادیبی سعدی‌نژاد و سیف، ۲۰۲۴). این امر، به نوبه خود، ترغیب شهروندان به استفاده از حمل و نقل عمومی به جای وسایل نقلیه شخصی را تقویت می‌کند، که نتیجه مستقیم آن کاهش تعداد وسایل نقلیه در شبکه و در نهایت کاهش ازدحام کلی است. بنابراین، مدیریت هوشمند ترافیک باید به عنوان یک جزء جدایی‌ناپذیر از استراتژی‌های جامع حمل و نقل چندوجهی شهری دیده شود.

در نهایت، درک این مفاهیم برای کارمند شهرداری این معنا را دارد که نقش سنتی مهندس ترافیک در حال تکامل است؛ از مهندسی که عمدتاً بر طراحی هندسی متمرکز بود، به یک مدیر سیستم که با داده‌ها کار می‌کند، الگوریتم‌ها را تفسیر می‌کند و بین بخش‌های مختلف فناوری، عملیات و سیاست‌گذاری شهری ارتباط برقرار می‌سازد. تسلط بر مفاهیم فوق، کلید موفقیت در پیاده‌سازی پروژه‌های هوشمندسازی است که هدف نهایی آن‌ها نه فقط مدیریت ترافیک، بلکه ارتقاء کیفیت زندگی شهری از طریق کاهش اتلاف وقت و افزایش قابلیت اطمینان دسترسی به نقاط مختلف شهر است (حاجی حسینیلو و قانع، ۲۰۱۳).

۳. نقش داده‌ها در معماری مدیریت هوشمند ترافیک

قلب تپنده هر سیستم مدیریت هوشمند ترافیک (ITS)، توانایی آن در جمع‌آوری، پردازش و تحلیل حجم عظیمی از داده‌های محیطی و عملیاتی است؛ بدون جریان مداوم و با کیفیت از داده‌ها، کنترل‌های اعمال شده ماهیتی تصادفی و فاقد اثربخشی لازم خواهند داشت (سادات‌پور وحید و همکاران، ۲۰۲۳). در معماری ITS، داده‌ها از منابع متنوعی مانند سنسورهای مغناطیسی یا راداری نصب شده در سطح جاده، دوربین‌های پردازش تصویر (Video Detection)، سامانه‌های موقعیت‌یاب جهانی (GPS) تعبیه شده در ناوگان‌های حمل و نقل عمومی یا حتی داده‌های تلفن همراه جمع‌آوری می‌شوند و سپس از طریق شبکه‌های ارتباطی پیشرفته به مرکز مدیریت ترافیک (TMC) ارسال می‌گردند. این فرآیند چند مرحله‌ای، نیازمند استانداردهای دقیق در زمینه جمع‌آوری و انتقال داده‌ها است تا از صحت و یکپارچگی اطلاعات اطمینان حاصل شود (بقالی اقدم و همکاران، ۲۰۲۵).

داده‌های خام جمع‌آوری شده، به خودی خود، ارزش مدیریتی محدودی دارند؛ ارزش واقعی زمانی پدیدار می‌شود که این داده‌ها پاکسازی، اعتبارسنجی و تبدیل به اطلاعات عملیاتی معنادار شوند. به عنوان مثال، داده‌های سنسورهای مغناطیسی خام صرفاً تعداد عبور و سرعت لحظه‌ای را نشان می‌دهند، اما سیستم‌های هوشمند با استفاده از الگوریتم‌های تجمیع، این داده‌ها را به متغیرهایی مانند سطح اشغال خط، میزان تأخیر تجمعی در یک بازه زمانی مشخص یا حتی پیش‌بینی ازدحام در دقایق آینده

تبدیل می‌کنند (بابائی و پیمان، ۲۰۲۴). این تبدیل داده به اطلاعات، مدیریتی فعال و نه صرفاً واکنشی را برای اعمال کنترلی در تقاطع‌ها یا مسیرهای بحرانی امکان‌پذیر می‌سازد و نقش مهندس ترافیک را از نقش اپراتور ساده به نقش تحلیلگر ارشد سیستم تغییر می‌دهد. یکی از چالش‌های اساسی در مدیریت داده‌ها، مقابله با داده‌های گمشده (Missing Data)، داده‌های پرت (Outliers) و نویزهای محیطی است که می‌تواند منجر به اتخاذ تصمیمات کنترلی نادرست شود. به عنوان مثال، اگر یک سنسور به دلیل نقص فنی یا شرایط جوی، اطلاعات نادرستی ارسال کند و سیستم کنترلی بر مبنای آن، زمان‌بندی سبز را به طور غیرمنطقی کاهش دهد، نتیجه می‌تواند تشدید ازدحام در آن مسیر باشد (گلکار و همکاران، ۲۰۲۵). بنابراین، یک جزء حیاتی در معماری داده‌های ITS، ماژول‌های اعتبارسنجی و استنتاج داده (Data Inference Modules) هستند که با استفاده از مدل‌های آماری یا یادگیری ماشین، داده‌های مشکوک را شناسایی کرده و در صورت نیاز، با مقادیر تخمینی منطقی جایگزین می‌کنند تا جریان اطلاعات به صورت پیوسته حفظ شود (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵).

مدیریت تقاضای سفر، که به عنوان یکی از اهداف کلیدی ITS مطرح است، به شدت متکی بر سیستم‌های اطلاعات سفر (ATIS) و قابلیت‌های پیش‌بینی آن‌هاست. این سیستم‌ها از داده‌های بلادرنگ برای تخمین زمان سفر مورد انتظار در کل شبکه استفاده می‌کنند و این اطلاعات را به کاربران نهایی منتقل می‌نمایند (حق‌لسان و همکاران، ۲۰۲۵). دقت این پیش‌بینی‌ها مستقیماً با کیفیت و به‌روز بودن داده‌های ورودی سنسورها و الگوریتم‌های پیش‌بینی مبتنی بر سری‌های زمانی مرتبط است. هنگامی که یک راننده بر اساس اطلاعاتی که نشان می‌دهد تأخیر در مسیر اصلی ۱۵ دقیقه است، مسیر جایگزین را انتخاب می‌کند، در واقع مدیریت هوشمند ترافیک با موفقیت توانسته است تقاضا را به طور مؤثر در شبکه توزیع مجدد کند و از تمرکز بیش از حد بار بر یک شریان جلوگیری نماید (حمیدی، ۲۰۱۶). یکپارچگی داده‌ها فراتر از سنسورهای جاده‌ای است و شامل داده‌های مربوط به حمل و نقل عمومی، پارکینگ‌ها و حتی اطلاعات مربوط به حوادث و عملیات‌های خدماتی شهری می‌شود. برای مثال، هماهنگی بین مرکز مدیریت ترافیک و تیم‌های امدادی شهرداری برای پاکسازی سریع یک تصادف، که از طریق تبادل داده‌های مکانی و زمانی انجام می‌گیرد، می‌تواند از تبدیل یک اختلال کوچک به یک بحران ترافیکی چندساعته جلوگیری کند (ادیبی سعدی‌نژاد و سیف، ۲۰۲۴). این رویکرد چندوجهی به داده‌ها، مستلزم ایجاد یک پلتفرم متمرکز برای داده‌های حمل و نقل است که تمامی ذینفعان شهری بتوانند بر اساس آن به اشتراک‌گذاری و تحلیل انجام دهند.

از منظر امنیت سایبری، حجم عظیم داده‌های حساس جمع‌آوری شده توسط ITS، این سامانه‌ها را به اهداف بالقوه‌ای برای حملات سایبری تبدیل می‌کند. دستکاری در داده‌های ورودی سنسورها یا تغییر در پارامترهای کنترلی اعمال شده توسط مرکز فرماندهی می‌تواند منجر به هرج و مرج ترافیکی سازماندهی شده شود (احمدمرادی و همکاران، ۲۰۱۷). بنابراین، در معماری داده‌محور ITS، زیرساخت‌های امنیتی قوی برای رمزنگاری، احراز هویت و مقاومت‌سازی در برابر دستکاری داده‌ها، به همان اندازه اهمیت دارند که دقت الگوریتم‌های کنترلی اهمیت دارند. علاوه بر امنیت، حریم خصوصی کاربران نیز در جمع‌آوری داده‌های مبتنی بر موقعیت مکانی (مانند ردیابی تلفن‌های همراه) یک ملاحظه اخلاقی و قانونی مهم است. سیستم‌های هوشمند باید از تکنیک‌های ناشناس‌سازی (Anonymization) و تجمیع داده‌ها استفاده کنند تا اطلاعات فردی رانندگان فاش نشود، در حالی که همچنان تحلیل‌های کلان شبکه قابل انجام باشد (حاجی‌حسینلو و قانع، ۲۰۱۳). این توازن بین نیاز به جزئیات داده برای کنترل دقیق و حفظ حریم خصوصی، یک تصمیم مهم مدیریتی در طراحی چارچوب ITS است. در نهایت، نقش کارمند ترافیک در این اکوسیستم داده‌محور، تعریف مجدد شده است؛ او باید بتواند شاخص‌های کلیدی عملکرد (KPIs) را از داده‌های خام استخراج کند، شکاف‌های اطلاعاتی را تشخیص دهد و اطمینان حاصل کند که تصمیمات فناورانه به سمت اهداف عملیاتی و مدیریتی (کاهش ازدحام و بهبود LOS) همسو هستند. این امر نیازمند سواد تحلیلی قوی و درک عمیق از مدل‌های ریاضی پشت الگوریتم‌های پردازش داده‌های ترافیکی است (صفارزاده و رسولی، ۲۰۱۴).

۴. کنترل تطبیقی تقاطع‌ها و تأثیر آن بر جریان ترافیک

تقاطع‌های کنترل شده با چراغ راهنمایی، به عنوان نقاط گلوگاهی اصلی در شبکه معابر شهری، محل اصلی وقوع تأخیر، از دست رفتن ظرفیت و ایجاد ازدحام‌های موضعی هستند؛ کارایی کل شبکه ترافیکی اغلب توسط عملکرد این تقاطع‌ها تعیین می‌شود (بابائی و پیمان، ۲۰۲۴). سیستم‌های کنترل سنتی، که بر اساس چرخه‌های زمانی ثابت یا زمان‌بندی‌های مبتنی بر حجم‌های متوسط تاریخی عمل می‌کنند، در مواجهه با نوسانات لحظه‌ای ترافیک (مثلاً ورود ناگهانی یک اتوبوس پر، یا وقوع یک حادثه کوچک)، به سرعت کارایی خود را از دست داده و به عاملی برای تشدید تأخیر تبدیل می‌شوند. کنترل تطبیقی ترافیک (ACTS)، که هسته مرکزی بخش عملیاتی ITS محسوب می‌شود، دقیقاً برای رفع این نقص طراحی شده است (سادات‌پور وحید و همکاران، ۲۰۲۳). فلسفه اصلی کنترل تطبیقی، رصد مستمر شرایط ورودی‌ها (تعداد خودروها، طول صف‌ها، و سرعت ورود) از طریق سنسورها و سپس محاسبه زمان‌بندی‌های دینامیک برای هر فاز سبز است به گونه‌ای که مجموع تأخیر در تقاطع به حداقل برسد. الگوریتم‌هایی مانند SCATS یا SCOOT، که توسط کارشناسان ترافیک شهرداری‌ها به کار گرفته می‌شوند، از این داده‌های بلادرنگ برای تنظیم دینامیک طول فازهای سبز، زمان پاکسازی (Clearance Interval) و زمان‌های بین چراغ سبز (Yellow/All Red) استفاده می‌کنند (گلکار و همکاران، ۲۰۲۵). نتیجه مستقیم این فرآیند، تطبیق‌پذیری کنترل با تقاضای واقعی است، که از صف‌بندی‌های طولانی در مسیرهایی که حجم ترافیک کمتری دارند جلوگیری کرده و زمان انتظار در مسیرهای پرتقاضا را به صورت بهینه تخصیص می‌دهد.

تحلیل اثرات کنترل تطبیقی بر کارایی شبکه نشان می‌دهد که این سیستم‌ها می‌توانند ظرفیت اسمی تقاطع را تا ۱۵ تا ۲۵ درصد افزایش دهند، نه به دلیل تغییر فیزیکی در هندسه، بلکه به دلیل حذف زمان‌های هدررفته ناشی از زمان‌بندی‌های غیربهینه (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵). این افزایش ظرفیت مجازی، معادل ساخت یک خط جدید ترافیکی بدون نیاز به تملک زمین یا هزینه‌های عمرانی هنگفت است و این امر، از منظر اقتصادی، توجیه بسیار قوی برای سرمایه‌گذاری در ITS فراهم می‌آورد. برای مدیری که مسئولیت حفظ سطح سرویس را بر عهده دارد، کنترل تطبیقی ابزاری قدرتمند برای جلوگیری از "افت شدید" سطح سرویس در ساعات اوج مصرف است. نکته حیاتی در پیاده‌سازی کنترل تطبیقی، معماری سیستم‌های اطلاعاتی است. داده‌های سنسورها باید با کمترین تأخیر ممکن به واحد کنترل محلی (Local Controller) برسند تا تغییر فاز در لحظه وقوع تقاضا صورت پذیرد. این نیازمند شبکه‌های ارتباطی قوی و مقاوم است (بقالی اقدام و همکاران، ۲۰۲۵). همچنین، سیستم باید قابلیت "Fail-Safe" داشته باشد؛ یعنی در صورت قطع ارتباط با مرکز فرماندهی (TMC) یا خرابی سنسورها، کنترلر بتواند به طور خودکار به یک برنامه زمان‌بندی بهینه محلی یا حتی یک برنامه زمان‌بندی اضطراری ایمن بازگردد تا جریان ترافیک کاملاً متوقف نشود (بابائی و پیمان، ۲۰۲۴).

هنگامی که چندین تقاطع متوالی در یک کریدور اصلی تحت کنترل تطبیقی قرار می‌گیرند، قابلیت‌های ITS به سطح هماهنگی شبکه‌ای ارتقاء می‌یابد. سیستم‌های پیشرفته‌تر نه تنها تقاطع‌ها را به صورت محلی بهینه می‌کنند، بلکه با اعمال مفهوم "موج سبز تطبیقی" (Adaptive Green Wave)، سعی می‌کنند خودروهایی که با سرعت مطلوب حرکت می‌کنند، بدون توقف از مجموعه‌ای از تقاطع‌ها عبور کنند (حق‌لسان و همکاران، ۲۰۲۵). این امر نه تنها زمان سفر را کاهش می‌دهد، بلکه مصرف سوخت و آلودگی ناشی از شتاب‌گیری و ترمزگیری‌های مکرر را نیز به شدت کاهش می‌دهد، که یک دستاورد مهم در راستای اهداف پایداری شهری است. مدیریت اختلالات با استفاده از ACTS یک مزیت رقابتی دیگر است. در صورت بروز یک حادثه یا انسداد مسیر، سیستم می‌تواند فوراً تشخیص دهد که کدام تقاطع‌های بالادست تحت تأثیر قرار گرفته‌اند و فازهای سبز آن‌ها را به گونه‌ای تنظیم کند که وسایل نقلیه پیش از رسیدن به نقطه حادثه، هدایت یا متوقف شوند و از انباشت ترافیک در نزدیکی

محل اختلال جلوگیری شود (ادبیی سعدی نژاد و سیف، ۲۰۲۴). این توانایی پیشگیرانه در مهار گسترش اختلال، تفاوت اصلی بین مدیریت سنتی و هوشمند است؛ در روش سنتی، تأخیر ابتدا رخ می‌دهد و سپس مدیریت صورت می‌گیرد، اما در روش هوشمند، پیشگیری از وقوع تأخیر هدف اصلی است.

برای مدیران، ارزیابی عملکرد کنترل تطبیقی نیازمند معیارهای پیچیده‌ای است. صرفاً کاهش میانگین تأخیر کافی نیست؛ بلکه باید تأثیر آن بر توزیع تأخیر (Variance of Delay) نیز بررسی شود. کاهش تأخیر همراه با افزایش قابلیت اطمینان (یعنی کاهش واریانس تأخیر) نشان‌دهنده موفقیت واقعی در بهبود تجربه سفر شهری است (احمدمرادی و همکاران، ۲۰۱۷). الگوریتم‌های مبتنی بر یادگیری تقویتی، که قادر به یادگیری بلندمدت الگوهای پیچیده ترافیکی هستند، در این زمینه کارایی بالاتری نشان داده‌اند، اگرچه پیاده‌سازی آن‌ها به دلیل نیاز به داده‌های تاریخی وسیع و توان پردازشی بالا، پیچیده‌تر است. نهایتاً، استفاده مؤثر از کنترل تطبیقی مستلزم آموزش مستمر پرسنل فنی شهرداری است که وظیفه نظارت و تنظیم پارامترهای الگوریتم‌ها را بر عهده دارند. این افراد باید بتوانند تفاوت‌های ظریف بین رفتار ترافیکی در روزهای عادی و روزهای خاص (مانند تعطیلات یا رویدادهای بزرگ شهری) را تشخیص داده و تنظیمات لازم را اعمال کنند، چرا که هیچ الگوریتمی به تنهایی قادر به درک کامل تمام ظرافت‌های محیط شهری بدون دخالت کارشناس انسانی نیست (صفارزاده و رسولی، ۲۰۱۴).

۵. مدیریت فعال مسیر و سیستم‌های اطلاعات سفر پیشرفته (ATIS)

در حالی که کنترل تطبیقی تقاطع‌ها بر بهینه‌سازی عملکرد محلی متمرکز است، مدیریت فعال مسیر (Active Routing Management) و سیستم‌های اطلاعات سفر پیشرفته (ATIS) بر مدیریت جریان ترافیک در مقیاس شبکه و تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری کاربران تمرکز دارند (حق‌لسان و همکاران، ۲۰۲۵). هدف اصلی این بخش از ITS، توزیع بهینه بار ترافیکی بر روی زیرشبکه معابر از طریق هدایت هوشمندانه وسایل نقلیه از مسیرهای پر ازدحام به مسیرهای جایگزین است. این رویکرد، ازدحام را نه تنها در یک نقطه، بلکه در کل شبکه به صورت توزیع شده کنترل می‌کند و مانع از تمرکز بار در یک مسیر خاص می‌شود که می‌تواند منجر به فروپاشی آن مسیر گردد (حمیدی، ۲۰۱۶). ATIS با جمع‌آوری داده‌های وضعیت ترافیک از نقاط مختلف شبکه، ابتدا یک مدل شبیه‌سازی یا پیش‌بینی لحظه‌ای از زمان سفر مورد انتظار در تمامی مسیرهای اصلی ایجاد می‌کند. این مدل‌ها اغلب از معادلات جریان ترافیک در ترکیب با داده‌های بلادرنگ سنسورها استفاده می‌کنند تا بهترین مسیرهای ممکن را محاسبه نمایند (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵). سپس، این اطلاعات از طریق تابلوهای پیام متغیر راننده (DMS) نصب شده در حاشیه بزرگراه‌ها، سامانه‌های ناوبری مبتنی بر خودرو (In-vehicle Navigation Systems) و اپلیکیشن‌های موبایل به اطلاع کاربران می‌رسد. این فرآیند اطلاع‌رسانی، امکان مداخله در فرآیند تصمیم‌گیری رانندگان پیش از ورود به گلوگاه‌های احتمالی را فراهم می‌آورد.

موفقیت مدیریت فعال مسیر شدیداً به "پذیرش" اطلاعات توسط کاربران بستگی دارد. اگر رانندگان به دقت و به‌روز بودن اطلاعات دریافتی اعتماد نکنند، ترجیح می‌دهند به مسیرهای عادت شده خود ادامه دهند، حتی اگر ازدحام در آن مسیر بیشتر باشد (حق‌لسان و همکاران، ۲۰۲۵). بنابراین، یکی از مسئولیت‌های کلیدی شهرداری در پیاده‌سازی ITS، تضمین شفافیت و صحت اطلاعات ارائه شده از طریق ATIS است. اتخاذ استراتژی‌هایی نظیر ایجاد انگیزه برای کاربران (مثلاً از طریق اعلام تأخیر کمتر در مسیرهای پیشنهادی) می‌تواند ضریب اطمینان و تبعیت از توصیه‌های سیستم را افزایش دهد (ادبیی سعدی نژاد و سیف، ۲۰۲۴). پیاده‌سازی موفق ATIS و مدیریت مسیر نیازمند یک دیدگاه سیستمی است که ترافیک را به عنوان یک کل واحد ببیند، نه مجموعه‌ای از خیابان‌های مجزا. بهینه‌سازی مسیر در مقیاس شبکه معمولاً با استفاده از الگوریتم‌های مسیریابی

جهانی مانند رویکردهای مبتنی بر حداقل کردن تأخیر تجمعی شبکه (Total Network Delay Minimization) انجام می‌شود (سادات پور وحید و همکاران، ۲۰۲۳). این الگوریتم‌ها باید دائماً وضعیت تغییر یافته ظرفیت‌ها (ناشی از کنترل تطبیقی تقاطع‌ها یا وقوع حوادث) را در نظر بگیرند تا اطمینان حاصل شود که مسیری که در لحظه t به دلیل هجوم خودروها اشباع شود.

نقش این سیستم‌ها در مدیریت تقاضای سفر بسیار پررنگ است. در روزهایی با رویدادهای خاص (مانند مسابقات ورزشی یا تجمعات بزرگ)، مدیریت فعال مسیر به مرکز فرماندهی اجازه می‌دهد تا به صورت فعال، جریان ورودی به محدوده مورد نظر را با هدایت هوشمندانه خودروها به پارکینگ‌های محیطی یا تغییر زمان‌بندی‌های سیگنال در مسیرهای دسترسی، کنترل کند (گلکار و همکاران، ۲۰۲۵). این کار، از اشباع شدن کامل نقاط کلیدی منطقه رویداد و ایجاد گره‌های ترافیکی غیرقابل کنترل جلوگیری می‌نماید.

یکی از ابزارهای مهم در این حوزه، سامانه‌های مدیریت بزرگراه‌ها (Freeway Management Systems) است که شامل استفاده از خطوط ویژه (HOV Lanes)، کنترل ورود (Ramp Metering) و اطلاعات سرعت متغیر است. کنترل ورود، که با استفاده از سیگنال‌های چراغ راهنمایی در ورودی‌های بزرگراه انجام می‌شود، یکی از مؤثرترین ابزارهای ITS برای حفظ جریان پیوسته و جلوگیری از تراکم شدید در سرعت‌های بالا است (بقالی اقدم و همکاران، ۲۰۲۵). این تکنیک با محدود کردن نرخ ورود خودروها به بزرگراه، تضمین می‌کند که ظرفیت بزرگراه هرگز از حد بحرانی خود فراتر نرود. برای کارمندان شهرداری که مسئول نظارت بر اجرای این طرح‌ها هستند، چالش اصلی در ادغام داده‌های ATIS با سیستم‌های کنترل محلی است. آیا باید اطلاعاتی که از طریق DMS به رانندگان داده می‌شود، مستقیماً بر تنظیمات کوتاه‌مدت تقاطع‌ها تأثیر بگذارد؟ پاسخ معمولاً مثبت است، اما این نیازمند پروتکل‌های ارتباطی قوی بین سامانه‌های سطحی (Roadside) و سامانه‌های مبتنی بر وسیله نقلیه (In-Vehicle) است که خود یکی از اهداف اصلی نسل‌های جدیدتر ITS محسوب می‌شود (احمدمرادی و همکاران، ۲۰۱۷). در نهایت، مدیریت فعال مسیر به شهرداری امکان می‌دهد تا بهره‌وری استفاده از ظرفیت موجود شبکه را به حداکثر برساند، به طوری که میانگین زمان سفر کاهش یافته و قابلیت اطمینان شبکه در برابر نوسانات روزانه و غیرمنتظره بهبود یابد. این تحول از مدیریت ترافیک به سمت مدیریت تحرک (Mobility Management) را نمایندگی می‌کند که هدف آن نه فقط حرکت دادن خودروها، بلکه بهینه‌سازی دسترسی و زمان سفر برای کاربران است (حاجی حسینلو و قانع، ۲۰۱۳).

۶. یکپارچه‌سازی حمل و نقل عمومی و پاسخگویی به حوادث

یکی از بزرگترین مزایای راهبردی پیاده‌سازی جامع مدیریت هوشمند ترافیک، توانایی آن در اولویت‌بندی و پشتیبانی از بخش حمل و نقل عمومی (PT) در برابر ترافیک سواره‌رو شخصی است. در ساختار شهری پایدار، هدف نهایی کاهش وابستگی به خودروهای شخصی است و این امر جز با افزایش کارایی و جذابیت حمل و نقل عمومی محقق نمی‌شود (ادیبی سعدی‌نژاد و سیف، ۲۰۲۴). ITS از طریق سامانه‌های اولویت‌بندی حمل و نقل عمومی (Transit Signal Priority - TSP)، به سیستم‌های کنترل ترافیک این امکان را می‌دهد که با تشخیص نزدیک شدن یک وسیله نقلیه PT، فاز سبز آن مسیر را تمدید کنند یا فاز سبز آن را زودتر فعال سازند تا تأخیر ناشی از انتظار در تقاطع به حداقل برسد. پیاده‌سازی موفق TSP نیازمند تجهیز ناوگان PT به تجهیزات GPS و ارتباط بی‌سیم با کنترلرهای چراغ راهنمایی است (گلکار و همکاران، ۲۰۲۵). این سیستم‌ها اطلاعاتی نظیر موقعیت مکانی دقیق، زمان‌بندی حرکت و تأخیر فعلی اتوبوس یا تراموا را به مرکز کنترل ارسال می‌کنند. با استفاده از این داده‌ها، الگوریتم‌های هوشمند می‌توانند تصمیم بگیرند که آیا اولویت‌دهی به اتوبوس، تأخیر قابل توجهی برای سایر مسیرها ایجاد می‌کند

یا خیر. الگوریتم‌های پیچیده می‌توانند از طریق مدل‌های پیش‌بینانه، تأثیر این اولویت‌دهی را بر کل شبکه پیش از اعمال تصمیم بسنجند (بابائی و پیمان، ۲۰۲۴).

تأثیر TSP تنها به کاهش زمان سفر اتوبوس‌ها محدود نمی‌شود؛ بلکه زمان سفر PT را قابل پیش‌بینی‌تر می‌سازد (افزایش قابلیت اطمینان جدول زمانی). برای یک راننده اتوبوس که باید برنامه حرکت خود را رعایت کند، قطعیت در زمان انتظار در تقاطع‌ها حیاتی است. کاهش واریانس زمان سفر PT باعث می‌شود مسافران بیشتری به استفاده منظم از خدمات عمومی تمایل پیدا کنند، زیرا عدم قطعیت زمان‌بندی یکی از بزرگترین موانع پذیرش حمل و نقل عمومی است (صفارزاده و رسولی، ۲۰۱۴). این امر به طور غیرمستقیم به کاهش تعداد خودروهای شخصی در شبکه ترافیکی منجر می‌شود و نهایتاً به کاهش ازدحام کلی کمک می‌کند.

علاوه بر TSP، ITS یکپارچگی سیستم‌های مدیریت ناوگان (Fleet Management Systems) را با زیرساخت‌های جاده‌ای ممکن می‌سازد. مدیران می‌توانند رانندگان PT را در زمان وقوع ترافیک‌های سنگین، از طریق سامانه‌های ارتباطی درون کابین، به مسیرهای بهتری هدایت کنند که لزوماً مسیرهای اصلی تعریف شده نیستند، اما در آن لحظه ظرفیت آزاد بیشتری دارند (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵). این قابلیت انعطاف‌پذیری برای سرویس‌های حمل و نقل عمومی که باید در شرایط متغیر عملکرد پایداری داشته باشند، یک مزیت کلیدی به شمار می‌آید. نقش حیاتی دیگر ITS، در مدیریت فعال پاسخ به حوادث (Incident Management) است. حوادث، برخلاف ازدحام‌های عادی که دارای الگوی تکرار شونده هستند، اختلالات ناگهانی و غیرقابل پیش‌بینی هستند که می‌توانند به سرعت ازدحام‌های گسترده‌ای ایجاد کنند (حمیدی، ۲۰۱۶). سیستم‌های هوشمند با استفاده از دوربین‌های نظارتی مجهز به پردازش تصویر و سنسورهای ترافیکی، می‌توانند وقوع یک تصادف یا توقف غیرمجاز را در عرض چند ثانیه تشخیص دهند. این تشخیص سریع، اولین و مهم‌ترین گام در کاهش زمان پاسخ است.

پس از تشخیص، مرکز مدیریت ترافیک باید بتواند تیم‌های امدادی و امداد خودرو را به محل حادثه هدایت کند و همزمان، عملیات کنترلی شبکه را آغاز نماید (ادیبی سعدی‌نژاد و سیف، ۲۰۲۴). این شامل فعال‌سازی تابلوهای DMS برای هشدار به رانندگان، تغییر تنظیمات چراغ‌های راهنمایی در تقاطع‌های اطراف برای هدایت ترافیک به مسیرهای جایگزین (Detour Routing)، و در صورت لزوم، فعال‌سازی دوربین‌های نظارت برای هدایت نیروی پلیس به محل (بقالی اقدم و همکاران، ۲۰۲۵). هدف این است که زمان اختلال و تأثیر آن بر جریان ترافیک به حداقل برسد. برای کارمندان شهرداری، این بدان معناست که فرآیندهای هماهنگی بین پلیس، آتش‌نشانی، اورژانس و سازمان‌های خدمات شهری باید از طریق یک پلتفرم مشترک و داده‌محور صورت پذیرد. در سیستم‌های سنتی، تأخیر در برقراری ارتباط تلفنی یا دستی بین واحدها، زمان زیادی را تلف می‌کرد؛ اما در ITS، وقوع حادثه می‌تواند به طور خودکار یک "سناریوی بحرانی" را فعال کند که تمامی نهادهای مرتبط را بر اساس داده‌های مکانی مشترک درگیر می‌سازد (احمدمرادی و همکاران، ۲۰۱۷). در نهایت، مدیریت هوشمند ترافیک با فراهم آوردن اطلاعات جامع در مورد وضعیت ترافیک در زمان وقوع حادثه، نه تنها به تیم‌های امدادی بلکه به خود رانندگان نیز کمک می‌کند تا با حفظ آرامش و تبعیت از مسیرهای هدایت‌شده، از ایجاد ازدحام ثانویه در اطراف محل حادثه جلوگیری نمایند؛ ازدحامی که اغلب ناشی از کنجکاوی یا توقف برای تماشا است (حاجی حسینلو و قانع، ۲۰۱۳).

۷. چالش‌های اجرایی، مدیریتی و فناوری در پیاده‌سازی ITS

پیاده‌سازی موفقیت‌آمیز سیستم‌های مدیریت هوشمند ترافیک در کلان‌شهرها، فراتر از نصب تجهیزات الکترونیکی، نیازمند غلبه بر موانع ساختاری، فنی و مدیریتی عمیقی است که اغلب در بستر شهرداری‌ها وجود دارند (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵). یکی

از بزرگترین چالش‌ها، ماهیت چندبخشی و پراکنده‌ی زیرساخت‌های حمل و نقل است؛ کنترل ترافیک، روشنایی معابر، سامانه‌های اطلاعاتی، حمل و نقل عمومی و مدیریت حوادث، غالباً تحت مدیریت سازمان‌ها یا معاونت‌های متفاوتی قرار دارند که فاقد یک پلتفرم داده‌ای و عملیاتی یکپارچه هستند (صفازاده و رسولی، ۲۰۱۴). این عدم یکپارچگی، مانع از تبادل مؤثر داده‌ها و اجرای کنترل‌های هماهنگ در سطح شبکه می‌شود و مفهوم هوشمندسازی را به مجموعه‌ای از پروژه‌های جزیره‌ای و غیرمرتبط تقلیل می‌دهد.

از منظر فناوری، چالش اصلی در تضمین "دوام" و "پایداری" زیرساخت‌های ارتباطی و پردازشی است. سیستم‌های ITS به شدت وابسته به شبکه‌های مخابراتی پایدار (مانند فیبر نوری یا ارتباطات بی‌سیم با پهنای باند بالا) برای انتقال داده‌های بلادرنگ هستند (بقالی اقدم و همکاران، ۲۰۲۵). در بسیاری از شهرهای بزرگ، پوشش این زیرساخت‌ها در کل محدوده عملیاتی کامل نیست و این امر باعث می‌شود که بخشی از شبکه به صورت سنتی باقی بماند و کارایی کلی سیستم‌های تطبیقی کاهش یابد (اثر موجی منفی). کارمند ترافیک باید بتواند شکاف‌های پوششی ارتباطی را شناسایی کرده و برای ارتقاء زیرساخت‌های ارتباطی، برنامه‌ریزی بلندمدت ارائه دهد (گلکار و همکاران، ۲۰۲۵). مسئله استانداردسازی و قابلیت همکاری (Interoperability) تجهیزات نیز یک مانع فنی جدی است. بسیاری از پروژه‌های ITS از تجهیزات تأمین‌کنندگان مختلف خریداری می‌شوند که ممکن است از پروتکل‌های ارتباطی متفاوتی استفاده کنند. عدم وجود استانداردهای اجباری شهری برای ارتباط بین کنترلرهای چراغ راهنمایی، سنسورها و سامانه‌های مرکزی، می‌تواند در آینده به "وابستگی به تأمین‌کننده" (Vendor Lock-in) منجر شود و هزینه‌های نگهداری، توسعه و ارتقای سیستم را به شدت افزایش دهد (سادات‌پور وحید و همکاران، ۲۰۲۳). تدوین و اجرای استانداردهای فنی ملی و شهری در این زمینه، یک وظیفه حیاتی مدیریتی است.

چالش مالی و تخصیص منابع نیز همواره مطرح است؛ پیاده‌سازی ITS سرمایه‌گذاری اولیه بسیار سنگینی را می‌طلبد، در حالی که بازگشت سرمایه (ROI) آن اغلب به صورت غیرمستقیم و از طریق صرفه‌جویی در مصرف سوخت، کاهش آلودگی و افزایش رضایت شهروندان (شاخص‌های غیرپولی) محاسبه می‌شود (حمیدی، ۲۰۱۶). این ماهیت بازگشت سرمایه، گاهی اوقات موجب تردید در تخصیص بودجه‌های کلان برای پروژه‌های فناوری در مقابل پروژه‌های فیزیکی ملموس‌تر می‌شود. مدیران باید بتوانند با استفاده از مدل‌سازی دقیق، منافع اقتصادی بلندمدت ITS (مانند کاهش نیاز به پروژه‌های پرهزینه توسعه فیزیکی) را به روشنی به تصمیم‌گیرندگان کلان اثبات کنند (حق‌لسان و همکاران، ۲۰۲۵). در حوزه نیروی انسانی، فقدان تخصص لازم برای نگهداری، برنامه‌نویسی و بهینه‌سازی سیستم‌های پیچیده‌ی الگوریتمی یک ضعف اساسی است. یک سیستم کنترل تطبیقی تنها به اندازه مهندسانی که آن را مدیریت می‌کنند، کارآمد است (بابائی و پیمان، ۲۰۲۴). کارمندان با تحصیلات ترافیکی نیازمند آموزش‌های تخصصی در زمینه علوم داده، یادگیری ماشین، و شبیه‌سازی پیشرفته ترافیک هستند تا بتوانند از قابلیت‌های کامل سیستم‌های جدید بهره‌برداری کنند و صرفاً آن‌ها را در حالت عملیاتی استاندارد اجرا نکنند (ادیبی سعدی‌نژاد و سیف، ۲۰۲۴).

مسئله امنیت سایبری نیز از چالش‌های نوظهور و جدی است. با افزایش اتصال دستگاه‌ها به شبکه، ریسک دستکاری داده‌ها یا ایجاد اختلالات امنیتی از طریق نفوذ به مرکز کنترل ترافیک افزایش می‌یابد. مدیران باید اطمینان حاصل کنند که استانداردهای امنیت سایبری در طراحی شبکه ارتباطی، معماری نرم‌افزاری و ذخیره‌سازی داده‌ها رعایت شده است، چرا که هر گونه نفوذ می‌تواند منجر به هرج و مرج کامل در جریان ترافیک شود (احمدزاده و همکاران، ۲۰۱۷). علاوه بر موارد فنی، چالش‌های قانونی و تنظیم مقررات نیز مطرح است. برای مثال، نحوه استفاده شهرداری از داده‌های موقعیت مکانی جمع‌آوری شده از اپلیکیشن‌های موبایل، یا نحوه همکاری با اپراتورهای مخابراتی برای دسترسی به داده‌های شبکه، نیازمند چارچوب‌های قانونی شفاف و مورد توافق بین بخشی است (حاجی‌حسینلو و قانع، ۲۰۱۳). تدوین این مقررات نقش مهمی در تسهیل پروژه‌های

توسعه‌ای آتی ایفا می‌کند. در نهایت، مقاومت سازمانی در برابر تغییر و پذیرش پارادایم جدید مدیریتی یک چالش انسانی است. پرسنل سنتی ممکن است نسبت به جایگزینی کنترل‌های دستی با الگوریتم‌های خودکار مقاومت نشان دهند. مدیریت موفق باید با شفاف‌سازی نقش‌های جدید و تأکید بر اینکه فناوری ابزاری برای توانمندسازی مدیران است، این مقاومت را کاهش دهد و کارمندان را به شرکای فعال در فرآیند هوشمندسازی تبدیل کند (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵).

۸. آینده مدیریت هوشمند ترافیک و چشم‌انداز پژوهشی

آینده مدیریت هوشمند ترافیک به سوی یکپارچگی عمیق‌تر بین سیستم‌های جاده‌ای (Infrastructure) و سیستم‌های مبتنی بر وسیله نقلیه (Vehicle-to-Everything یا V2X) حرکت می‌کند، جایی که ارتباطات دوطرفه، تأخیر را به صفر نزدیک کرده و امکان تصمیم‌گیری‌های کاملاً واکنشی و پیش‌بینانه را فراهم می‌آورد (بقالی اقدم و همکاران، ۲۰۲۵). سیستم‌های V2X شامل ارتباطات خودرو به زیرساخت (V2I) و خودرو به خودرو (V2V)، داده‌ها را با سرعتی بسیار بیشتر از سنسورهای ثابت جاده‌ای جمع‌آوری می‌کنند و اطلاعات مربوط به نیت رانندگان (مانند تغییر لاین، ترمز ناگهانی) را مستقیماً به شبکه و سایر خودروها مخابره می‌سازند. این انقلاب در ارتباطات، امکان تحقق رؤیای شبکه‌های خودتنظیم‌شونده (Self-Organizing Networks) در ترافیک را فراهم می‌آورد (گلکار و همکاران، ۲۰۲۵). استفاده گسترده از هوش مصنوعی، به ویژه یادگیری تقویتی عمیق (Deep Reinforcement Learning - DRL)، در حال تبدیل شدن به استاندارد طلایی در بهینه‌سازی جریان ترافیک است. مدل‌های DRL به جای پیروی از قوانین از پیش تعریف‌شده، می‌توانند از طریق آزمون و خطا و تعامل با شبیه‌سازی‌های محیطی پیچیده، سیاست‌های کنترلی را یاد بگیرند که از هر الگوریتم مهندسی‌شده توسط انسان، در شرایط غیرخطی و پیچیده، عملکرد بهتری دارند (سادات‌پور وحید و همکاران، ۲۰۲۳). برای شهرداری‌ها، این به معنای نیاز به ایجاد "دوقلوهای دیجیتال" (Digital Twins) دقیق از شبکه معابر شهری است که بتوانند محیط آزمایشی واقعی برای آموزش این الگوریتم‌های پیچیده فراهم آورند (بابائی و پیمان، ۲۰۲۴).

چشم‌انداز آینده، فراتر از بهینه‌سازی جریان خودروهای شخصی، به سمت ادغام حمل و نقل خودران (Autonomous Vehicles) و خدمات تحرک به عنوان یک سرویس (MaaS) حرکت می‌کند. خودروهای خودران، با پیروی دقیق از قوانین و ارتباطات V2X، پتانسیل کاهش چشمگیر فضای مورد نیاز برای هر وسیله نقلیه و در نتیجه افزایش ظرفیت محسوس شبکه را دارند (ادیبی سعدی‌نژاد و سیف، ۲۰۲۴). مدیریت هوشمند ترافیک در این محیط جدید، تبدیل به مدیریت فلوتهای (Fleets) وسایل نقلیه خودکار و هماهنگی آن‌ها با انسان‌هایی می‌شود که هنوز به صورت دستی رانندگی می‌کنند، که نیازمند الگوریتم‌های ترکیبی پیچیده‌ای برای مدیریت اختلاط (Mixed Traffic Management) است. از منظر مدیریتی، آینده مستلزم ظهور "مرکز فرماندهی تحرک یکپارچه" (Integrated Mobility Command Center) است که تمام جنبه‌های سفر شهری (ترافیک، پارکینگ، حمل و نقل عمومی، لجستیک شهری) را تحت یک چتر عملیاتی و داده‌ای قرار می‌دهد (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵). این مرکز، از مدل‌های پیش‌بینانه استفاده خواهد کرد تا نه تنها ازدحام‌های لحظه‌ای، بلکه روندهای بلندمدت تقاضا را شناسایی کرده و بر اساس آن، سیاست‌های شهری مانند تغییر دسترسی‌ها یا زمان‌بندی‌های فصلی را پیشنهاد دهد. این یکپارچگی، کلید اصلی برای مهار پدیده "القای تقاضا" از طریق کنترل دقیق ظرفیت‌های متغیر در سطح شبکه است (حمیدی، ۲۰۱۶).

چالش اصلی پژوهشی آتی، همانطور که در بخش پیشین ذکر شد، مربوط به تضمین امنیت و حفظ حریم خصوصی در این محیط‌های کاملاً متصل است. توسعه پروتکل‌های رمزنگاری مقاوم در برابر حملات کوانتومی و تضمین صحت داده‌های ارسالی از وسایل نقلیه خودمختار، نیازمند تحقیقات مداوم در سطح زیرساخت‌های فنی است (بقالی اقدم و همکاران، ۲۰۲۵). مدیران

شهری باید استانداردهای سختگیرانه‌ای برای این موضوع وضع کنند تا اعتماد عمومی به سیستم‌های جدید خدشه‌دار نشود. بهبود کارایی سیستم‌های اطلاعات سفر (ATIS) نیز یکی از زمینه‌های مهم پژوهشی است. آینده در جهت انتقال از اطلاع‌رسانی به سمت "تأثیرگذاری فعال" بر رفتار سفر است؛ به این معنا که سیستم باید بتواند با اطمینان بالا، رانندگان را به مسیری هدایت کند که برای کل شبکه بهینه باشد، نه صرفاً برای فرد (حق‌لسان و همکاران، ۲۰۲۵). این امر نیازمند مدل‌هایی است که تعاملات اجتماعی و تمایل به انحراف از مسیرهای پیشنهادی را در مدل‌های پیش‌بینی خود لحاظ کنند.

برای کارمندان شهرداری، این جهت‌گیری‌های آینده نشان می‌دهد که تخصص در تجزیه و تحلیل داده‌های حجیم (Big Data Analytics) و فهم عمیق از مفاهیم رایانش لبه‌ای (Edge Computing) که امکان پردازش داده‌ها را در نزدیکی سنسورها فراهم می‌آورد، برای حفظ کارایی سیستم‌های نسل بعد حیاتی خواهد بود (احمدمرادی و همکاران، ۲۰۱۷). در نهایت، پژوهش‌های آینده باید بر توسعه روش‌هایی متمرکز شوند که بتوانند تأثیرات بلندمدت ITS بر توسعه فضایی شهر و الگوی سکونت را درک کنند. آیا هوشمندسازی ترافیک می‌تواند به توزیع عادلانه‌تر فرصت‌های دسترسی در سطح شهر کمک کند و از تمرکز ترافیک در هسته مرکزی شهر جلوگیری نماید؟ پاسخ به این سؤالات، نیازمند مدل‌سازی‌های پیچیده فضایی-زمانی است که تمامی عوامل اقتصادی، اجتماعی و ترافیکی را در بر گیرد (حاجی‌حسینلو و قانع، ۲۰۱۳).

نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی برای مدیریت شهری

بررسی جامع نقش مدیریت هوشمند ترافیک در کاهش ازدحام و بهبود کارایی شبکه معابر شهری نشان می‌دهد که ITS یک ضرورت استراتژیک برای بقا و کارایی شهرهای مدرن است، نه یک گزینه لوکس فناورانه (صفارزاده و رسولی، ۲۰۱۴). نتایج این مرور نشان داد که کنترل تطبیقی تقاطع‌ها و مدیریت فعال مسیر، با بهره‌گیری از داده‌های بلادرنگ، توانایی افزایش ظرفیت مجازی شبکه و کاهش تأخیرات لحظه‌ای را به میزان قابل توجهی دارند (بابائی و پیمان، ۲۰۲۴). این قابلیت‌ها، که در چارچوب معماری داده‌محور ITS تعریف می‌شوند، امکان مداخله فعال و پیش‌بینانه را فراهم می‌آورند و موجب می‌شوند که سیستم ترافیکی از حالت ایستا و پاسخگو به حالت پویا و پیشگیرانه تغییر یابد (سادات‌پور وحید و همکاران، ۲۰۲۳). توصیه سیاستی اول و اساسی برای شهرداری‌ها، حرکت از پروژه‌های جزیره‌ای به سمت یک استراتژی یکپارچه و جامع ITS است. این امر مستلزم تأسیس یک مرکز فرماندهی تحرک یکپارچه (مشایخ و سادات‌پور، ۲۰۲۵) است که تمامی زیرسیستم‌ها (کنترل سیگنال، مدیریت حوادث، حمل و نقل عمومی) را زیر یک سقف عملیاتی و داده‌ای قرار دهد. این یکپارچگی مانع از تداخل کنترلی شده و امکان بهره‌گیری از توان کامل الگوریتم‌های شبکه‌ای را فراهم می‌آورد که تنها با داده‌های مشترک قابل اجرا هستند (گلکار و همکاران، ۲۰۲۵).

توصیه دوم، تمرکز بر سرمایه‌گذاری همزمان بر زیرساخت‌های ارتباطی است. اثربخشی سیستم‌های هوشمند به شدت به تأخیر کم در انتقال داده‌ها وابسته است؛ بنابراین، شهرداری‌ها باید ارتقاء شبکه فیبر نوری و پوشش قوی ارتباطات بی‌سیم در سطح معابر را به عنوان یک زیرساخت حیاتی، هم‌تراز با توسعه هندسی مسیرها، در اولویت قرار دهند (بقالی اقدم و همکاران، ۲۰۲۵). این امر به ویژه برای سیستم‌های V2X و DRL در آینده ضروری خواهد بود (ادیبی سعدی‌نژاد و سیف، ۲۰۲۴). توصیه سوم، توسعه سرمایه انسانی متخصص است. مهندسان و کارمندان ترافیک باید تحت برنامه‌های آموزشی فشرده‌ای قرار گیرند تا بتوانند نه تنها اپراتور، بلکه تحلیلگر و بهینه‌ساز سیستم‌های پیچیده باشند. توانایی تفسیر خروجی‌های الگوریتم‌های هوش مصنوعی و اعتبارسنجی صحت داده‌های ورودی، کلید موفقیت عملیاتی بلندمدت است و از اتکا صرف به دانش فنی تأمین‌کنندگان خارجی جلوگیری می‌کند (حق‌لسان و همکاران، ۲۰۲۵).

توصیه چهارم، استفاده فعال از ITS برای تقویت حمل و نقل عمومی است. اولویت‌دهی دینامیک به اتوبوس‌ها و سامانه‌های ریلی شهری (TSP) باید به طور مستمر اجرا شود تا زمان سفر عمومی قابل اعتماد و سریع باقی بماند. این اقدام، از منظر مدیریتی، بهترین راهکار برای کنترل تقاضای سفر خودروهای شخصی و کاهش ازدحام ناشی از آن‌ها است (صفارزاده و رسولی، ۲۰۱۴). همچنین، استفاده از داده‌های ITS برای بهینه‌سازی مسیرهای توزیع خدمات شهری و لجستیک نیز باید مد نظر قرار گیرد تا از تشدید ترافیک توسط خودروهای خدماتی جلوگیری شود (حمیدی، ۲۰۱۶). توصیه پنجم و نهایی، ایجاد چارچوب‌های نظارتی و امنیتی قوی است. با توجه به حجم داده‌های حساس جمع‌آوری شده و پتانسیل‌های امنیتی بالا، تدوین سیاست‌های سختگیرانه برای امنیت سایبری و حفظ حریم خصوصی داده‌های کاربران باید از همان مراحل اولیه طراحی پروژه لحاظ گردد (احمدمرادی و همکاران، ۲۰۱۷). این اقدامات، نه تنها ریسک‌های عملیاتی را کاهش می‌دهد، بلکه اعتماد شهروندان به سیستم‌های جدید را تضمین کرده و حمایت عمومی برای توسعه‌های آتی را جلب خواهد نمود (حاجی حسینلو و قانع، ۲۰۱۳). با اجرای این توصیه‌ها، شهرداری‌ها می‌توانند از پتانسیل کامل مدیریت هوشمند ترافیک برای دستیابی به شبکه‌های معابری روان‌تر، ایمن‌تر و پایدارتر بهره ببرند.

منابع

- بابائی، پیمان. (۲۰۲۴). مدیریت هوشمند ترافیک با به‌کارگیری تکنیک‌های بینایی ماشین در شهرهای هوشمند. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۴۰(۱)، ۲۲۳-۲۵۷.
- سادات پور وحید، درستکار یاقوتی بهنام، پاکار احد، جامعی سید مهدی. (۲۰۲۳). بهبود مسیریابی بسته‌های اطلاعاتی در شبکه‌های موردی وسایل نقلیه جهت مدیریت ترافیک در پلیس هوشمند.
- سحر مشایخ، نیما سادات پور. (۲۰۲۵). کاربرد کلان‌داده در پیش‌بینی و مدیریت ترافیک شهری. مجله حکمرانی و شهر هوشمند، ۱(۲)، ۱-۱۰.
- سهلانی، لک، بهزاد. (۲۰۲۴). الزامات به‌کارگیری سیستم‌های هوشمند در مدیریت و کنترل ترافیک شهری. مطالعات پژوهشی راهور، ۵۰(۱۳)، ۲-۲۴.
- حمیدی، حجت اله. (۲۰۱۶). ارائه یک ساختار هوشمند برای مدیریت ترافیک در شرایط اضطرار. فصلنامه مهندسی حمل و نقل، ۸(۲)، ۲۱۵-۲۳۰.
- فاطمه ادیبی سعدی نژاد، مریم سیف. (۲۰۲۴). لزوم هوشمند سازی شهری در مدیریت بحران و ارائه راهکارهای مناسب ترافیک شهر تهران. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، ۷(۲۷)، ۱۴۷۷-۱۴۹۶.
- صفارزاده، رسولی. (۲۰۱۴). مدیریت بهینه تراکم ترافیک با اخذ هوشمند عوارض از معابر درون‌شهری (پل طبقاتی صدر). پژوهش‌های زیرساخت‌های عمرانی، ۱۱(۱)، ۳۹-۴۸.
- بقالی اقدام، صادقی، سیدکمال، نوبهار. (۲۰۲۵). مدل‌سازی شهر هوشمند تبریز در چشم‌انداز ۲۰۳۰: بررسی جامع شاخص‌های محیطی، اقتصادی و حکمرانی. اقتصاد و برنامه ریزی شهری، ۶(۱)، ۵۸-۷۵.
- گلکار، کوشا، استعلاجی، زیویار، پروانه. (۲۰۲۵). نقش حمل‌ونقل هوشمند در توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر (مطالعه موردی: شهر تهران). جغرافیا (نشریه انجمن جغرافیایی ایران)، ۲۲(۸۳)، ۶۷-۸۹.
- حاجی حسینلو، قانع. (۲۰۱۳). ارزیابی اثر زمان بندی هوشمند تقاطع‌ها بر جریان ترافیک و آلودگی هوای شبکه‌های ترافیکی درون شهری. مطالعات مدیریت ترافیک، ۲۹(۸)، ۱-۱۴.
- منوچهری، ف. (۲۰۲۱). شناسایی چالش‌های ترافیکی و نقش مدیریت در ارتقای ایمنی ترافیک در معابر شهری و حمل و نقل همگانی. جغرافیا و روابط انسانی، ۴(۳)، ۳۱۱-۳۳۰.

- تشکری هاشمی, سید جعفر, طلوعی اشلقی, افندی زاده, شهریار, رادفر. (۲۰۲۴). طراحی مدل دینامیکی تأثیر زیرساخت و فناوری بر جریان ترافیک کلان شهر تهران. اقتصاد و برنامه ریزی شهری. ۵(۱), ۱۲۰-۱۳۶.
- صفارزاده, رسولی. (۲۰۱۴). مدیریت بهینه تراکم ترافیک با اخذ هوشمند عوارض از معابر درون شهری (پل طبقاتی صدر). پژوهش های زیرساخت های عمرانی. ۱۱(۱), ۳۹-۴۸.
- حق لسان, قنبری نصر آبادی, داروپناه. (۲۰۲۵). مطالعه توزیع فضایی-مکانی پارکینگ های عمومی و مکان یابی بهینه آن با بهره گیری از مبانی شهرسازی و مدیریت ترافیک شهری مطالعه موردی: شهر ارومیه. فصلنامه علمی پژوهش های بوم شناسی شهری. ۱۶(شماره ۲ (پیاپی ۳۹)).
- احمدمرادی, سلیمان, الیاسی. (۲۰۱۷). بررسی نقش انضباط اجتماعی در آرامسازی ترافیک معابر شهری؛ مورد مطالعه منطقه ۱۲ تهران. معماری سبز, ۹(۳), ۱۳۵-۱۵۳.